

Ролята на съда в изпълнението на наказанията, I част
(съдебна практика)

Анотация:

Съдебната практика по делата за предсрочно освобождаване на лишени от свобода обичайно остава извън фокуса и на професионалното, и на общественото внимание. Това е резултат от множество фактори, произтичащи все от неуспеха на държавната власт да формулира и проведе такава политика по изпълнение на наказанията (включително с приемането на адекватна правна уредба за ефективна възпитателна, рехабилитационна и ресоциализираща работа в затворите, но и с подготовка на квалифицирани и мотивирани служители и създаване на подходяща организация), която да въздейства ефективно върху всеки от криминогенните фактори за извършване на престъплението и да създаде предпоставки след напускането на затвора осъдените да води законосъобразен начин на живот. Тенденцията да се подценява правото, системата и институционалната организация по изпълнение на наказанието лишаване от свобода в крайна сметка е зловредна, защото липсата на знак, че държавата знае какво да прави с лишените от свобода, че всяка изолация преследва ясна общественополезна цел, девалвира наказателната принуда. А когато се обезцени и този най-тежък ресурс за въздействие на държавната власт върху престъпността, на практика се реализират всички опасности за мирния общностен живот. Манипулативната злоупотреба със страха и чувството за незащитеност и безпомощност на хората, която извращава обществените нагласи относно начините и възможностите за превъзпитателна работа с осъдените и перспективите им след затвора, не помага за укрепване на обществената сигурност. В държавите с ниска рецидивна престъпност не се допуска нито пострадалите от престъпленията да останат без подкрепа, така че да не могат да се справят пълноценно с травмата, нито да се настройва общественото мнение срещу осъдените до критични нива на непоносимост, които значително ограничават, а понякога унищожават шанса им след излизането от затвора да успеят да загърбят завинаги криминалната среда и криминалното минало.

Затова съдебната практика по делата, иницирани от затворници, би могла да е не само силно средство за защита на уязвима група, но и ценен източник на информация как се осъществява наказателната политика срещу рецидивната престъпност и как се разходват бюджетни средства. Ще публикуваме съдебна практика по различни видове дела, свързани с изпълнението на наказанието лишаване от свобода, както и юридически текстове за развитието на пенитенциарните системи, постигнали значителен напредък в противодействието на престъпността и хуманизирането на правосъдието.

Започваме с публикуването на съдебните актове на Софийския градски съд и на Софийския апелативен съд, постановени по едно и също производство за предсрочно освобождаване, образувано по искане на лишения от свобода. Съдебната практика по чл. 440 и сл. от НПК е противоречива, доколкото окръжните и апелативните съдилища прилагат различен стандарт при решаване на основното подлежащо на оценка в това производство обстоятелство – настъпилото поправяне на лишените

от свобода по смисъла на чл. 70 НК. Тези производства не достигат до Върховния касационен съд, поради което уеднаквяването на съдебната практика е възможно само с повишаване на общата информираност на съдиите, прокурорите и адвокатите за нея. Това е наложително още повече и защото темата не е била предмет на сериозна професионална и академична дискусия, в която да се обсъждат особеностите и характера на производствата за условно предсрочно освобождаване. Представените съдебни актове поставят на обсъждане някои от нееднозначно решаваните от съдилищата въпроси: включва ли се в специфичния предмет на съдебния контрол оценката на дейността на длъжностните лица, натоварени с провеждане на корекционния процес; допустимо ли е с цел изследване и доказване на поправянето на лишените от свобода съдът или органите на затвора да назначават експертизи с участие на психиатри, психолози и социални работници като форма на независим мониторинг за постигнатия от осъдения напредък в изграждане на устойчив волеви самоконтрол, включително за овладяване на гнева и избягване на насилие; изводът за поправянето на осъдения следва ли да включва фактическо признание за извършеното престъпление.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ на Софийския градски съд, Наказателно отделение, 29 първоинстанционен наказателен състав, постановено в открито съдебно заседание на 18.11.2021 г. по н. ч. д. № 2481/2021 г., съдия Мирослава Годорова

СЪДЪТ, като обсъди становищата на страните в контекста на събраните по делото доказателства, намира за установено следното.

Производството е по реда на чл. 439 и следващите от НПК. Образувано е по искане на лишения от свобода Д. Н. К. за предсрочното му освобождаване.

Д. К., както и неговият защитник, поддържат пред съда, че са налице всички предпоставки по чл. 70 от НК за това, тъй като лишеният от свобода е изтърпял повече от половината от наложеното му наказание и е показал положителна промяна в поведението си в затвора.

Началникът на затвора и Софийската градска прокуратура не оспорват наличието на първата предпоставка, а именно изтърпяно повече от половината наказание лишаване от свобода, като не се съгласяват с доводите на защитата за наличието на втората предпоставка.

За да прецени основателността на искането, на първо място, съдът съобрази като изходна позиция характера на производството за условното предсрочно освобождаване и неговите задачи. Към предсрочно освобождаване се преминава, когато са налице всички условия, при които възниква необходимост да бъде освободен осъденият, защото поведението му в затвора създава обоснована увереност, че целите на наказването могат да бъдат реализирани и без изтърпяване на остатъка от наказанието в затвор. Съмнението в осъществяването на която и да е от предпоставките изключва възможността за предсрочно освобождаване. Видно е, че законът не създава забрана за определен кръг от престъпления да се допуска условно предсрочно освобождаване. В този смисъл следва да бъде подчертано, че предсрочното освобождаване е допустимо за всяко престъпление, включително за престъпление от вида на това, за което е осъден Д.

К. Следователно в нарушение на закона е отказ от предсрочно освобождаване да се основава единствено на обществената опасност на престъплението, за което лишеният от свобода е осъден. Изисква се във всеки конкретен случай да бъде извършено внимателно проучване на случая, на поведението на конкретния човек в затвора, за да бъде изяснено дали той е дал достатъчно доказателства за своето поправяне.

Изхождайки от посочената позиция, съдът съобрази актуалната справка от началника на затвора, от която е видно, че лишеният от свобода Д. К. е постъпил в затвора – гр. София на 29.05.2013 г., тъй като по отношение на него е било приведено в изпълнение наказание от 16 години „лишаване от свобода“ по н. о. х. д. № .../97 г. на СГС за деяние по чл. 116, ал. 1, т. 3 от НК.

Зачетен е предварителен арест от 2 години, 7 месеца и 12 дни по наложена мярка за неотклонение „задържане под стража“ на Д. К. непосредствено след повдигане на обвинението му през 1997 г.

Към днешна дата фактически Д.К. е изтърпял 11 години, 1 месец и 1 ден, а от работа – 2 години, 3 месеца и 4 дни. Целият срок на изтърпяно наказание възлиза на 13 години, 4 месеца и 5 дни, а остатъкът – на 2 години, 7 месеца и 25 дни.

Това означава действително, че е налице първата предпоставка по чл. 70 от НК, която допуска условно предсрочно освобождаване. В случая е видно, че лишеният от свобода е изтърпял фактически повече от две трети от наложеното му наказание – значително повече от половината, какъвто праг въвежда законът, за да се допусне условно предсрочно освобождаване.

В становището на главния инспектор НС в ЗО „К“ е посочено, че са налице формалните предпоставки за предсрочното освобождаване на Д. К., като с тази позиция се солидаризират началникът на затвора, очевидно и насрещните страни – защитникът и лишеният от свобода в днешното съдебно заседание. Същевременно всеки служител на затворническата администрация, който е изразил писмено становище по въпроса за предсрочното освобождаване на Д. К., поддържа в заключение, че независимо от това не са постигнати целите на наказанието.

В хода на съдебното производство, освен че бяха приети като писмени доказателства изготвените от специализираната администрация доклади, бяха разпитани и инспекторите „социална дейност“, които са работили с Д. К., както и психологът на ЗО „К“ – свидетелите Р. Б., А. С. и Б. Й.

От показанията на тези свидетели и от писмените доклади действително, както е посочено в заключението на комплексната експертиза, назначена в съдебното следствие, се установява формалистичен подход при извършване на корекционната работа от страна на инспекторите по социална дейност, тъй като на практика става ясно, че свидетелите не знаят нищо съществено за осъдения, включително не са събрали информацията, която би могла да ги ориентира правилно кои са криминогенните фактори, върху които е нужно да въздейства корекционната работа в затвора така, че след излизането си на свобода Д. К. да не пристъпи към извършването на криминална дейност. Установи се, че с Д. К. не се работи системно и последователно, че срещите му със социалните инспектори са инцидентни, като на практика въздействието върху затворника преимуществено се е изчерпвало в предоставянето на възможност той да полага труд, от която възможност Д. К. веднага

се е възползвал и е работил на различни обекти – в затвора и извън него. Поради това съдът кредитира заключението на комплексната съдебна психиатрично-психологично-педагогична експертиза в частта, в която е изведено, че напредъкът, системно отчитан от специализираната администрация в докладите ѝ, е резултат изцяло на личността на Д. К. и на усилията, които той полага, за да се развива, а не толкова на усилията, които полагат експертите по социални дейности и възпитателна работа (СДВР) и психологът към ЗО „К“. Настоящото производство няма за задача да анализира дефицитите на начина, по който са планирани и осъществени мероприятията по изпълнение на наказание, но те следва да бъдат отчитани като рамката, в която се е очаквало осъденият Д. К. да убеди компетентните затворнически власти, че се е поправил. Същевременно изтъкнатата констатация в заключението на експертизата показва, че Д. К. притежава добри адаптивни умения, което е сериозен ресурс за справяне с различни ситуации, включително и такива, в които действа автономно и извън наблюдението на държавните органи.

Независимо от формалистичния подход, който се изразява и в липсата на подробно обстоятелствено описание на мероприятията по изпълнение на присъдата, от доклада на инспектора СДВР е видно, че самата специализирана затворническа администрация приема, че Д. К. е показал добро поведение; изрично е отразено, че е назначаван на външни обекти, а в момента му е възложена отговорна работа отчетник трудова заетост към щата ЗО „К“. Отбелязано е, че участвал във всички културни масови и спортни мероприятия, в които е имал възможност да се включи, в специализирана програма „умения за мислене“. Не е наказван, награждаван е многократно, включително с неколkokратен домашен отпуск. По делото е приложено писмо от началника на затвора от 8.07.2021 г., от което е видно, че той 9 пъти е бил награждаван с домашен отпуск с нарастваща продължителност, т.е. събрани са доказателства за поведение извън затвора без упражняване на надзор върху осъдения и той не е злоупотребил с доверието на затворническите власти, не е извършвал нарушения, връщал се е навреме.

Режимът на лишения от свобода е смекчаван последователно, като със заповед от 23.09.2020 г. е бил заменен с най-лек. Това означава, че повече от година, след като режимът е смекчен до най-леката степен, Д. К. не е нарушавал реда, продължавал е да работи и с поведението си да представя основания на началника на затвора да бъде награждаван.

В същия доклад на ИСДВР е посочено още, че лишеният от свобода си поставя постижими цели, емоционално балансиран е и с добър поведенчески самоконтрол. Отбелязано е, че към служителите на администрацията и към охранителния състав се отнася с нужното уважение, не се е включвал в конфликти и в никакви форми на конфронтация досега. Докладвано е, че оценката на риска е в ниските стойности, като се е снижавала последователно от 42 на 31 точки, който резултат е в ниския регистър на опасност. Изтъкнато е и това, че е извършвана работа със зоните, първоначално идентифицирани като дефицитни, и е постигната положителна промяна в управлението на финансите и доходите. Установено е, че лишеният от свобода няма затруднения в тази насока, нито има данни да има незаконни източници на средства. Отразено е, че липсват данни за негово безразсъдно и рисково поведение, същевременно липсват

враждебни нагласи и агресивно поведение. Обобщено е, че при осъдения се наблюдава личностова зрялост.

В доклада се поддържа, че е налице понастоящем една-единствена зона с дефицит, свързана с това, че Д. К. не признава престъплението, за което е осъден.

Твърденията за подобен дефицит обаче почиват на превратно разбиране на целите на наказанието и на корекционната работа изобщо.

Съдебната практика и доктрината по изпълнение на наказанията, т.нар. пенитенциарно право, никога не са изисквали осъденият да направи самопризнание, за да се приеме, че целите на наказанието по отношение на него са реализирани. Напротив, още в базисното научно съчинение по пенитенциарно право на академик Павлов 1974 г. „Участие на съда в наказателното изпълнение“ изрично е разгледан този въпрос, като е разяснено, че ако законодателят считаше, че самопризнанието за извършване на престъпление представлява доказателство за поправка, то това изрично щеше да бъде включено под някаква форма като условие за предсрочно освобождаване. Нито една разпоредба на закона обаче, от създаването на института досега, не дава основание да се приеме, че самопризнанието е въздигнато в такова задължително условие.

В този смисъл формулата, на която стъпват началникът на затвора и специализираната администрация, както и представителят на СГП в днешното съдебно заседание, а именно, че липсата на самопризнание означава и липса на поправка, всъщност има характер на обобщение, което никога не изключва противното, т.е. фактическа презумпция.

Но ако се въздигне това обобщение в задължителна норма, това би означавало да се създаде законова презумпция при решаването на фактическия въпрос – дали действително осъденият на лишаване от свобода се е поправил, докато е бил в затвора. Създаването на такава презумпция без нормативни основания обаче означава отклоняване от принципа за установяване на истината и е в нарушение на чл. 121, ал. 2 от Конституцията. Липсата на самопризнание на осъдения по време на изпълнението на наказанието не може да се въздига в пречка, още по-малко в забрана да се установи действителното положение на нещата, нито може да се превръща във форма на недопустим натиск осъденият да бъде принуден да демонстрира формално признание, за да отговори на очакванията на затворническата администрация. На практика обаче такова признание по никакъв начин не би донесло информация за това дали и как са постигнати целите на наказанието. Същественото в производство като настоящото е да бъде изяснено какво е било действителното поведение на лишения от свобода в мястото за изтърпяване на наказанието през дългия му период там, отговарял ли е на поставените изисквания пред него и дали резултатите от корекционната работа с него позволяват към настоящия момент да се формира заключение, че той, в случай че бъде освободен, не би представлявал опасност за общественото спокойствие и сигурност. Поради това съдът изследва внимателно всички събрани по делото доказателства.

Защитата неколкократно се позовава и акцентира върху недобрата система на корекционна работа с лишения от свобода. От отсъствието на ефективна корекционна работа обаче, както и от липсата на самопризнание, също не могат да се извеждат

аргументи в подкрепа на извода, че е настъпила изискуемата от чл. 70 НК положителна промяна у осъдения.

За да се прецени действителното положение следва да се отчетат конкретните факти, а те са в следната насока.

По делото са представени справки и писмени доказателства за много добри отзиви за качеството на положения труд от осъдения Д. К. досега. Видно е, че той е работил през целия си престой в затвора и е показал едноръчно и последователно почтено отношение към труда. Това е осигурило възможност да му бъде възлагана все по-отговорна работа до настоящата, която е свързана с управлението на кадрите в затвора.

На следващо място, изложените данни в доклада на ИСДВР, които кореспондират и на материалите от затворническото досие, установяват активност на осъдения във всички достъпни за него мероприятия, установяват добро отношение към останалите – както към затворниците, така и към началниците. За всичко това той е бил многократно награждаван. Към настоящия момент не е дисциплинарно наказван, но съдът обсъди и двете наказания, които са му били налагани за използване на мобилен телефон, които са заличени – дотолкова, доколкото следва да бъде установена логиката и посоката на поведението му през целия период от време. Принципно е възможно осъденият да е извършил нарушения, за които да е санкциониран по предвидения дисциплинарен ред, но цялото му поведение да говори за трайно възстановяване. Доказателствата по делото сочат, че разглежданият случай е именно такъв. Двете нарушения за използване на мобилен телефон се обясняват с необходимост лишеният от свобода да се свърже с близките си в критичен за семейството си период, а не с криминална среда, каквато К. няма, и това е признато в цитирания доклад на ИСДВР. Видно от справката за съдимост, лишеният от свобода няма друго осъждане освен това, по което търпи лишаване от свобода, а както се установява по делото от затворническото досие, след първоначалния арест в изпълнение на мярка „задържане под стража”, който приключва през 1999 г., до 2013 г. Д. К. очевидно е водел законосъобразен начин на живот, като е постигнал успешна социална реализация. От неговите обяснения става ясно, че е ръководил хора в трудов процес, извършвал е търговска дейност, създал е трайна интимна връзка, оженил се е.

Както беше посочено, действително от непоследователната дейност на държавните органи по изпълнение на наказанието, включително от сложната съдба на делото на лишения от свобода Д. К., който неколкократно е бил признат за невинен и оправдан, преди окончателно да бъде осъден със съдебен акт на ВКС, не могат да се извеждат факти за това, че той се е поправил и не представлява опасност за обществото. Но непоследователната институционална реакция на държавните власти по отношение на него не може да бъде игнорирана, когато се изяснява реалното й въздействие върху поведението на осъдения, т.е. дали не се е превърнала или дали не се превръща в заплаха за успешното реализиране на целите на наказанието. Непоследователността следва да бъде обсъждана и в друг аспект. Формалният подход на затворническата администрация не позволява единствено и само въз основа на декларативните изводи в заключителната част на докладите, които са формулирани по общ и клиширан начин, да се докаже, че осъденият не е изпълнил второто условие по

чл. 70 НК – да даде доказателства за поправянето си. Видно е, например, че макар да е бил награждаван със свиждане и с домашен отпуск неколkokратно от 2016 г. досега, през 2019 г., когато е починала баба му, единственият му останал възходящ роднина с голямо значение за личностното му съзряване, на Д. К. не е било разрешено да отиде на погребението ѝ, като му е било отказано прекъсване на изпълнението на наказанието. Тази мярка, довела до възпрепятстване от участие в траурния ритуал на близък, с непоправимо въздействие върху правото на зачитане на личния живот на осъдения, разгледана в контекста на смекчавания последователно години преди това контрол върху него, включително с гласуване на доверие за излизане от затвора, завишава изискванията към специализираната администрация да докаже, че когато твърди съществуване на дефицитни зони при изпълнение на наказанието на Д. К., това се основава на обективно и безпристрастно отношение, подчинено единствено на целта на закона.

На следващо място, за да прецени дали са налице предпоставките на чл. 70 от НК, независимо от изтъкнатото до този момент разбиране, че липсата на самопризнание не представлява само по себе си пречка за предсрочно освобождаване, с оглед характера и естеството на престъплението, свързано с упражняване на тежко физическо насилие, за което осъденият е бил признат за виновен с влязъл в сила съдебен акт, съдът използва съдебното производство и за осъществяване на специфична форма на обективен външен мониторинг върху поведението на Д. К. в затвора, като съдебното производство продължи четири месеца. Освен че бяха разпитани всички длъжностни лица, които понастоящем работят с лишения от свобода, беше назначена комплексна експертиза със задача обективно да изследва поведението му след поредица от срещи на експертите с него, и най-вече да изследва дали поведението на осъдения демонстрира доказателства за изграден устойчив волеви самоконтрол за спазване на правилата; за способност да разпознава чужди права и интереси, конкуриращи неговите; за изградена нагласа да търси защита на свои засегнати права чрез използване на установените от правилата механизми; за развита способност да разбира емоционалния отговор у околните в конфликтна ситуация и какво поведение може да провокира той; за способността му да се въздържа от насилие, когато се стреми да постигне намеренията си и да задоволи желанията си, включително когато дадено решение според правилата не съответства на собственото му разбиране.

Въз основа на заключението на експертизата, както и от показанията на психолога – свидетелката Й., от доклада на ИСДВР и доказателствата за липса на прояви на насилие на осъдения през целия му престой в затвора, съдът установи, че Д. К. действително е изградил у себе си ефективен ексекутивен самоконтрол, който е отговорен за регулацията и контрола на поведението в съответствие с конкретните условия и изискванията на средата. Включително той е показал ефективна възможност да се учи от собствения си опит, което е интегрална част от адаптационния личностов потенциал. В тази насока в устните си уточнения в днешното съдебно заседание вещите лица изясниха, че при повтаряне на един от тестовете – инструмент за психологичното изследване, лишеният от свобода е показал способност да осмисли допуснатите грешки при първоначалното си участие в теста, така че при повторното изследване да се справи много добре, без да допуска предишните грешки. А както е посочено в заключението,

наличието на добре развита и съхранена изпълнителна, езекутивна функция е значим прогностически параметър за годността на изследваното лице да ръководи постъпките си. Съдът кредитира като обосновано и компетентно изготвено заключението и в частта, че налице е способност у Д. К. да се въздържа от насилие при фрустриращи преживявания и да адаптира поведенческата си реакция според изискванията на средата. Експертният извод напълно кореспондира на обективните данни за поведението на подсъдимия в затвора и на външни трудови обекти. Лишеният от свобода през целия период не е влязъл в конфронтация с никого.

Поради всички изтъкнати съображения съдът намира, че Д. К. е дал достатъчно надеждни доказателства за своето поправяне по смисъла на чл. 70, ал. 1 НК. Критериите за примерно поведение и честно отношение към труда не бива да се откъсват от личността на осъдения и неговите реалните способности, защото биха се превърнали в абстрактна схема от показатели, които не измерват индивидуалните човешки усилия и възможни резултати за нравствено възстановяване и социално приобщаване.

Същевременно съдът намира, че за осигуряване на успешната реализация на целите на наказанието в тяхната пълнота, включително за постигане на плавен и безопасен за обществото преход между живот в структурирана среда и в условията на свобода, особено важно е да бъде оценено правното значение на констатацията в експертната, че откъсването от институцията и повишаването на самосъзнанието е започнало да изглежда като нов жизнен проект за Д. К., макар и под ефекта на най-тежките обезличаващи последици на затвора. Изграждането на нов жизнен проект, т.е. съществуването на житейска перспектива за водене на пълноценен личен и семеен живот извън затвора и съществуването на обективни възможности за реалното му реализиране, доколкото Д. К. е женен и може да започне работа веднага, представлява сериозен ресурс за успешна ресоциализация, в случай че му бъде осигурена подходяща форма на супервизия в общността.

Продължителността на настоящото производство на практика преодоля липсващото изискване в нормативната уредба за обективно външно наблюдение на всеки лишен от свобода, особено на осъдения на продължителна изолация, какъвто е настоящият случай, преди произнасянето на съда за наличието на предпоставките за предсрочно освобождаване. Същевременно условното предсрочно освобождаване в случаи като процесния, след като лишеният от свобода дълго време е бил в затвора при условията на засилен надзор и контрол, независимо че той е снижаван ритмично и към настоящия момент е в най-леката си форма – лек режим, изисква да бъде осигурено привеждането в действие на такава система от надзорни и подкрепящи мерки, която да постигне безпроблемен преход от живот в централизирано и дисциплиниращо регулирана среда към свободен живот в общността. Макар изрично това изискване да не е разписано, аргумент в подкрепа на правното значение на тази необходимост се извежда от чл. 70, ал. 6 НК, която допуска в рамките на изпитателния срок, но за не повече от три години, съдът да може да постанови една от пробационните мерки по чл. 42а, ал. 2, т. 1 – 4 НК.

Като съобрази комплексното значение на всички изтъкнати обстоятелства и обективните данни за това, че осъденият Д. К. в затвора е положил през целия период

на престоя си съзнателно и последователно усилия за личностното си развитие, постигнал е много добри резултати в трудовата си дейност и във всички други дейности, до които е бил допуснат да участва, показал е добро отношение към всички, отговорил е на всички изисквания на затворническата администрация към него и е награждаван многократно, съдът намира, че са налице условията за предсрочното му освобождаване, като обаче предвид изтъкнатите специфики, за да се осигури, от една страна, защита на общественото спокойствие, а от друга – за да се осигури на Д. К. нужната държавна подкрепа за улесняване на успешната му ресоциализацията му извън затвора, се налага за целия изпитателен срок да бъде приложена пробационна мярка. Съдът намира, че пробационната мярка следва да бъде съобразена с препоръките в заключението на комплексната експертиза и устните уточнения на вещите лица в днешното съдебно заседание, така че да представлява едновременно адекватна форма на подкрепа и наблюдение едновременно. Съдът прие, че такава пробационна мярка е включването на Д. К. в програми за обществено въздействие, които да осигурят: 1. провеждането на регулярни срещи с психолог или социален работник за своевременно обсъждане на актуалните въпроси, възникнали при интеграцията на Д. К. в общността; 2. извършване на периодични оценки на психосоциалните потребности на Д. К. от социален работник – трудности, нужда от подкрепа, на основата на разговор с него и наблюдение на обкръжаващата го среда – семейна и работна; 3. своевременно актуализация на формата на обществената програма за въздействие, която е адекватна на променящите се потребности и нуждата от психологическа и социална подкрепа. За да се улесни успешното дефиниране на задачите и формите на изпълнение на тази пробационна мярка, на пробационната служба следва да бъде изпратено заключението на комплексната експертиза и протокола от днешното съдебно заседание, в което са отразени устните уточнения на вещите лица за естеството на специализираната психологична и социална супервизия, така че в края на изпитателния срок изпълнението на пробационната мярка като продължение на дългогодишната надзорна изолация в затвор да е подпомогнала ефективно Д. К. в усилията му за правилна и пълноценна ресоциализация и водене на законосъобразен начин на живот.

Мотивиран от всичко изложено,

СЪДЪТ

О П Р Е Д Е Л И :

ДОПУСКА условно-предсрочно освобождаване на Д. Н. К. с ЕГН: xxxxxxxxxxxx, от изтърпяване на останалата част от наложеното му наказание по н. о. х. д. № xxxx/1997 г. на СГС за срока, на който възлиза към датата на влизане в сила на настоящото определение.

На основание чл. 70, ал. 6 от НК **ОПРЕДЕЛЯ** изпитателен срок в размер на неизтърпяната част от наказанието с продължителност, определена към датата на влизане в сила на настоящото определение.

НАЛАГА в рамките на целия изпитателен срок пробационна мярка по чл. 42а, ал. 2, т. 4 от НК „включване в програма за обществено въздействие“, която да осигури на осъдения:

1. провеждането на регулярни срещи с психолог или социален работник за своевременно обсъждане на актуалните въпроси, възникнали при интеграцията на Д. Н. К. в общността;

2. извършване на периодични оценки на психосоциалните потребности на Д. Н. К. от социален работник – трудности, нужда от подкрепа, на основата на разговор с него и наблюдение на обкръжаващата го среда – семейна и работна;

3. своевременно актуализация на формата и съдържанието на програмата за обществено въздействие, която да е адекватна на променящите се потребности на осъдения и нуждата от психологическа и социална подкрепа.

ОПРЕДЕЛЕНИЕТО подлежи на обжалване и протестиране в 7-дневен срок от днес пред Софийския апелативен съд по реда на глава XXII от НПК.

.....Препис от влязлото в сила определение и заключението на комплексната експертиза да бъде изпратено на ОСИН – София, Сектор „Пробация“ – София-град.

ОПРЕДЕЛЕНИЕ № 1346 от открито съдебно заседание на 29.12.2021 г. на Апелативен съд - СОФИЯ, НО, 1 състав, състав: председател: Снежана Душкова, членове: Иван Стойчев и Карамфила Тодорова (докладчик) по въззивно частно наказателно дело № 1299 по описа за 2021 година

Производството е по реда на чл. 440 НПК вр. глава XXII НПК.

Образувано е по протест на прокурор при Софийска градска прокуратура и по жалба на началника на Затвора гр. София, чрез процесуален представител, срещу определение от 18.11.2021 г. на СГС, НО, 29-ти състав, постановено по н. ч. д. № 2481/21 на СГС, с което съдът е освободил условно предсрочно осъдения Д. Н. К. от изтърпяване на останалата част от наложеното му наказание по н. о. х. д. № 1287/1997 г. на СГС за срока, на който възлиза към датата на влизане на определението в сила. На основание чл. 70, ал. 6 НК е определил изпитателен срок в размер съответния срок на неизтърпяното наказание. Наложил е по време на целия изпитателен срок да се провежда пробационна мярка по чл. 42а, ал. 2, т. 4 НК – „включване в програма за обществено въздействие“.

С протеста прокурорът изразява несъгласие с доводите на съда. Подчертава, че началникът на затвора е дал отрицателно становище по молбата за предсрочно освобождаване, тъй като целите на наказанието не са постигнати. Намира, че осъденият не е дал категорични доказателства за поправянето си. Моли определението да се отмени и молбата се остави без уважение.

С жалбата си представителят на началника на затвора също заявява несъгласието си с определението. Счита го за неправилно и необосновано. Оспорва извода на съда, че осъденият е дал доказателства за поправянето си. Развива доводи, че условното предсрочното освобождаване е правна възможност, а не задължителност. Акцентира на съдържанието на приложените по делото доказателства – становища на администрацията на затвора, които са различни от това на инспектор социална дейност,

на което основно се е позовал съдът, и които други доказателства не подкрепяли негови изводи. Обръща внимание, че оценката за риск от рецидив и вреди, изготвена на основание чл. 155 и чл. 156 ЗИНЗС, е останала непроменена от първоначалната стойност. Не отрича, че у осъдения са налице положителни промени, но мотивира, че те не са достатъчни, за да се приеме, че е постигнато поправяне. Моли определението да се отмени.

Срещу протеста и жалбата е подадено възражение от защитника на осъденото лице, който счита определението за правилно, законосъобразно и подкрепено от всички доказателства по делото и особено от тройната експертиза. Акцентира на извода на експертизата, че прогресът на осъдения се дължи на неговите собствени усилия, не на дейността на администрацията на затвора. Поради това счита, че оставането му по-нататък в затвора се явява безпредметно. То нямало да допринесе за превъзпитанието му. Защитникът изтъква като слабост на протеста и жалбата, че не коментират изводите на експертизата. Не е съгласен с мнението, че целите на наказанието не са постигнати, като отново се позовава на изводи на експертизата. Отрича необходимостта за приложението на чл. 70 НК осъденият да е направил самопризнание и че акцентът следва да е върху превъзпитанието. Оспорва обосноваването на становището на началника на затвора, тъй като той изпълнявал тази длъжност отскоро и не познавал осъдения. Моли определението да се потвърди.

В съдебно заседание пред въззивния съд прокурорът поддържа протеста и моли да бъде уважен по съображенията в него. Към тях добавя, че определението е необосновано, че съдът е недооценил съществени обстоятелства, че е бил необективен и се е подвел по защитната теза за лоша корекционна работа с осъдения, че е подходил с негативна оценка и голословно мнение за дейността на администрацията на затвора, че е игнорирал оценките, че работата с осъдения не е приключила. Моли определението да се отмени и молбата за предсрочно условно освобождаване да се остави без уважение.

След речта на защитника прокурорът в реплика добавя, че според експертизата осъденият не се справя с по-напрягащи тестове, и че този резултат бил интерпретиран от съда неправилно.

Представителят на началника на Затвора – София поддържа жалбата и моли определението да се отмени като неправилно и незаконосъобразно. Счита, че не е налице втората предпоставка на закона за предсрочно освобождаване на осъдения. Посочва постигнатия от него напредък, който обаче не можел да се определи като надхвърлящ обичайното. Обосновава, че поведението на осъдения се явява изискуемия минимум и че не е доказал по категоричен начин, че се е поправил.

Защитникът на осъдения пледира протестът и жалбата да се отхвърлят. Релевира, че за оставащия срок, и по отношение работата на администрацията на затвора с осъдения, не може да се разчита да бъде постигнато нещо повече. Спира се и на корекционната дейност с осъдения, която според назначената експертиза била формална и на парче, че напредъкът на осъдения се дължал на неговите усилия и не толкова на тези на администрацията. Подробно се спира и на изводите на експертизата като изготвена от

външни и независими експерти. Тези изводи контрастирали на плановите доклади на администрацията. Защитникът още изтъква положителните страни на осъдения – това, че е създал семейство, че е награждаван, че няма зависимости и противообществени прояви. Мотивира, че на корекционната работа в затвора ще отговаря напълно работата с осъдения на свобода чрез наложената му пробационна мярка, поради което не се налага престоят му в затвора да продължава, и че следва да му се даде възможност за успешна социална адаптация. Моли определението да се потвърди.

След реплика на прокурора защитникът в дублика оспорва значението, което прокурорът придава на обсъжданата част от експертизата. Акцентира на качествата на осъдения да се справя с житейски, дори конфликтни, ситуации.

Осъденият в лична защита заявява, че план на присъдата се прави за всеки осъден ежегодно. Моли протестът и жалбата да се оставят без уважение.

В последна дума моли определението да се потвърди.

Софийски апелативен съд, като съобрази доводите на страните и материалите по делото, прие следното:

Протестът и жалбата са основателни.

За да постанови определението си, първостепенният съд е събрал множество релевантни доказателства: становище на ИФ началник на Затвора София от 23.06.2021 г., становище на НС ЗООТ „Казичене“ от 04.06.2021г., доклад на ИСДВР от 04.06.2021 г., план на присъда от 07.10.2021 г. докладна записка на ИСДВР от 08.07.2021 г. относно периодите, в които осъденият Д. К. е бил в отпуск, писмо на началника на затвора от 27.10.2021 г. относно отсъствие на наложени наказания, комплексна съдебно-психиатрична – психологична и педагогическа експертиза, справки за изтърпяна част от наказанието, материали съдържащи се в досието на осъдения в Затвора София, разпитал е непосредствено служители на затвора – инспектори СДВР и психолог – св. Р. Б., А. С. и Б. Й.

Допълнително настоящият съд, по доказателствено искане на защитника и служебно, събра нови писмени доказателства: докладна записка на ИСДВР от 14.12.2021 г., доклад ИСДВР от 14.12.2021 г., текущ доклад на ИСДВР от 08.10.2021 г., 10 бр. докладни записки от служители на администрацията на затвора в периода 17.12.2019 г. – 10.12.2021г., актуална справка за изтърпяна част от наказание към 21.12.2021 г.

При така събраните доказателства този съд възприе като правилни и обосновани само част от изводите на първия съд.

Несъмнено е, че осъденият е постъпил в Затвора София на 29.05.2013 г. за изтърпяване на наложеното му наказание от 16 години лишаване от свобода по н. о. х. д. № xxxx/17 на Софийски градски съд, за престъпление по чл. 116, ал.1, т. 3 пр.1, т. 4 т. 5, т. 6, пр.2 и 3 вр. чл. 115 НК.

Според последната по време справка на Затвора София от 21.12.2021 г. към тази дата осъденият е изтърпял от наказанието фактически: 11 години, 2 месеца и 4 дни, от работа: 2 години, 3 месеца и 17 дни, всичко: 13 години, 5 месеца и 21 дни, с остатък: 2 години, 6 месеца и 9 дни.

За това, че осъденият фактически е изтърпял не по-малко от половината от

наложеното наказание, което е първата, формална предпоставка на нормата на чл. 70 НК, няма спор.

Спорен се оказва въпросът за наличието на втората, материална предпоставка на чл. 70 НК, а именно дали осъденият е дал доказателства за своето поправяне. Първостепенният съд е приел, че тази предпоставка е налице. С този извод именно настоящата инстанция е несъгласна.

За да достигне до извода за поправяне на осъденото лице, градският съд е пренебрегнал доклади и становища на администрацията на затвора в отрицателен за осъдения смисъл и е придал решаващо значение само на тези в положителен, както и на комплексна съдебно-психиатрична-психологическа и педагогическа експертиза. Същевременно анализът на мотивите на съда разкрива, че и кредитираната от него експертиза е оценявана едностранчиво и превратно.

Ще се припомни, че съгласно чл. 439, ал. 2 НПК доказателствата за поправянето на осъдено лице се установяват и от оценката за осъдения по чл. 155 от Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража, работата по индивидуалния план за изпълнение на присъдата по чл. 156 от същия закон, както и от всички други източници на информация за поведението на осъдения по време на изтърпяване на наказанието, не само от чисто обективните положения по смисъла на чл. 439, ал. 1 НПК като: участието в трудови, образователни, обучителни, квалификационни или спортни дейности, в специализирани програми за въздействие, общественоползени прояви.

Тук настоящата инстанция намира за необходимо да отбележи условното значение, което експертизата, в контекста на принципните източници на доказване визирани в цитираната норма на чл. 439, ал. 2 НПК, има за доказателствените изводи по делото. Това е така поради присъщия за експертното изследване на личността на осъдения акцент върху характерови особености и различни психологически категории, които обаче не разкриват нищо от въпроса дали и колко са постигнати целите на наказанието, а това е основният въпрос предмет на делото.

Също така градският съд е надценил положения, които разкриват добри личностови страни на осъдения, но е пренебрегвал и омаловажил други – такива, които поставят под съмнение трансформацията на отношението към престъплението, за което е осъден и подобни на него прояви, така че да покаже ново съзнание, с респект към закона, до което се свежда основно и процесът на поправяне. Под съмнение все още са и следващите се именно от представената промяна умения за справяне в различни социални ситуации. Отново ще се подчертае, че тези положения се отбелязват с цялата условност на доказателственото значение на експертния анализ, доколкото некоректно първият съд е изместил изследването по делото от въпроса за поправянето на осъдения, към въпроса за негови личностни качества.

За да приеме, че са налице основания за предсрочно освобождаване, първостепенният съд е провел и втора линия на превратно изместване на главния въпрос – от този дали осъденият се е поправил към този за качеството на провежданата с него работа от страна на администрацията на затвора. Тази работа е оценил като формална, такава, при която служителите не събират достатъчно информация за

криминогенните фактори, върху които е нужно да работят, не познават достатъчно осъдения, срещат се с него инцидентно и само са му давали възможност да работи.

Съвсем условно следва да се приеме обаче позицията на съда, в която може да дава оценка на корекционната работа с осъдения. За да бъде тази оценка обоснована, следва да е резултат на нарочна и задълбочена проверка, в това число проверка за съответствието ѝ с въведените професионални стандарти, каквато проверка съдът не е провел, а и не това е задачата на производството. Не това е неговата задача, тъй като съдът следва да реши делото не въз основа на това колко добра или колко лоша е професионалната дейност на администрацията, а колко осъденият се е поправил, с или без въздействието на тази дейност, самата тя предмет на друг контрол. Изводът е верен, тъй като дори при много интензивна и разнообразна работа с осъдения нужното поправяне на осъденото лице е възможно да не постигнато.

Съдът по тази втора линия на превратно изместване предмета на делото е следвало да съобрази, че е необходимо да даде отговор не за качеството на дейността на администрацията, какъвто обоснован отговор, отново ще се подчертае, той не е в положение да даде, а е следвало да отговори и обоснове дали осъденият се поправил дотам, че да приеме, че целите на наказанието са постигнати предсрочно и е безпредметно по-нататъшното престояване в затвора.

Изложеното идва да покаже порочността предсрочното освобождаване по чл. 70 НК да се разглежда като вид компенсация, било за администрацията на затвора поради усърдната ѝ работа, било за осъдения, в обратния случай, както и да се въздига тази работа в независим критерий за приложението на закона.

Дори критиката на органите на затвора да служи за това да се отхвърли достоверността на част от техни оценки и становища, тъй като недобре познавали осъдения, то и тук първият съд е показал непоследователност, която разстройва убедителността и на тези му изводи, и което ще бъде показано по-нататък.

Отделно от изложеното, първостепенният съд не е отдал нужното значение на това, че становищата и докладите на администрацията на затвора са резултат все пак на дългогодишно наблюдение върху осъдения, колкото и съдът да го е определил като формално. И това наблюдение има своята самостоятелна съдържателна стойност в сравнение с психиатричен и психологически анализ, обхванал моментното състояние на осъденото лице, и то в план отдалечен от критериите, с които администрацията професионално си служи, за да прецени дали лицето се е поправило. А, именно, освен всичко друго: оценяване на различните видове риск, преценяване изпълнение на плана на присъдата, специфичното въздействие на наказанието, социално поведение, промяна и достигане до изискуемото отношение към правонарушението изобщо, устойчивост на напредъка.

Следва също така да се отбележи, че в случая докладите на администрацията на затвора са с комплексен характер, нито само положителни, нито само отрицателни. Те говорят както за добри прояви и напредък в развитието на осъдения, така още и за дефицит, който пречи да се приеме категорично и затвърдено поправяне. Този техни характер именно позволява да се определят като обективни.

Обаче и тук първостепенният съд е показал непоследователност в оценяването на доказателствата, доколкото една и съща дейност на администрацията, когато дава положителни становища за осъдения се приема безрезервно, но се отхвърля в обратния случай. Ако съдът е последователен, след като приема работата на администрацията за формална и непознаваща личността на осъдения, то нейните доклади и становища би следвало да се отхвърлят изцяло. Не такова отношение обаче има съдът. Извън чисто обективните фактически положения като полагане на труд и участия в различни програми, съдът се е доверил още и на оценките, че поведението на осъдения е добро, че си поставя постижими цели, че е емоционално балансиран, с добър поведенчески контрол, показва уважение към администрацията, че оценката на риска е в ниски стойности, че е постигната положителна промяна в управлението на финансите, че липсват данни за безразсъдно и рисково поведение, липсват враждебни нагласи и агресия, че се наблюдава личностова зрялост.

Само с една част от комплексната оценка за осъдения, а именно негативната, първият съд не е бил съгласен и я е отхвърлил. И това е оценката, че независимо от напредъка на осъдения корекционната работа с него не е завършила, че целите и задачите заложи в индивидуалния план на присъдата не са изпълнени в цялост, че е налице дефицитна зона „отношение към правонарушението“, които пречат да се приеме, че е постигнато устойчиво поправяне.

За да стигне до своите изводи само за напредък, но не и дефицит, който се нуждае от допълнително поправително пенитенциарно въздействие, първостепенният съд се е позовавал освен на недостатъци в работата на администрацията, вече посочени, още и на това, че съответните й твърдения почивали на превратно разбиране на целите на наказанието и на корекционната работа изобщо.

Тази двойственост в отношението на съда към едни и същи доказателствени източници, изготвени по един и същ ред, разстройва изводите му и ги прави неубедителни.

Самостоятелният доказателствен анализ на въззивната инстанция, включително на представените от администрацията на затвора становища и доклади, които няма причина да не се кредитират, показва следното: осъденият по време на престоя си в затвора се отнася към администрацията с необходимото уважение. Има балансирано поведение. Избягва конфликтните ситуации. Не е имал агресивни прояви. В ЗО „К“ е бил настанен на 17.06.2017 г. Стреми се да показва добро поведение. Назначаван е на работа. Участва в културно-масови и спортни мероприятия и в специализирани програми. Към момента на изготвяне на докладите не е наказван, награждаван е многократно. След отпуски се е завръщал навреме в затвора. От 23.09.2020 г. режимът на изтърпяване на наказанието му е заменен от „общ“ с „лек“. Осъденият си поставя постижими цели, емоционално балансиран е, с добър поведенчески контрол.

Към 14.12.2021 г. рискът от рецидив за осъдения е нисък, снижен от първоначалните 42 т. (средна стойност) на 29 т.

Видно от оценката на риска от рецидив и сериозни вреди, у осъдения е налице добър напредък, той е постигнал редица успехи по отношение на заложените цели и

задачи, за което е бил поощряван многократно. Показва, че може да изпълнява цели и задачи, както и показва мотивация за промяна на криминалното си поведение и готовност да прояви настойчивост за нейното постигане. Не се отчита безразсъдно и рисково поведение, без враждебни нагласи и агресивно поведение е, наблюдава се личностова зрялост. Отчита се развитие на уменията за мислене в положителна посока. Има способност да разпознава и решава проблемите си по законосъобразен начин, с добро целеполагане.

Независимо от този значителен прогрес специализираните оценки на органите на затвора показват, че у осъдения продължава да е налице зона с дефицит, и това е отношението към правонарушението. Той приема частично отговорността за престъплението, все още не съзнава в пълна степен вредата, която е причинил, високата обществена опасност на деянието и счита присъдата за завишена. Не осъзнава мотивите за криминалното си поведение. Не са осъзнати и не са изпълнени в пълна степен заложените в плана на присъдата цели относно затвърждаване промяната във вижданията му за закона и реда в общо позитивен план, за зачитане на общите ценности с цел да не се преминават границите на личните свободи на околните, промяна на отношението към себе си на основа на човешките и социални ценности.

С изложеното настоящият съд приема, в разрез с приетото от първостепенния, че поради наблюдаваните все още дефицити в поправителния процес осъденият не е дал доказателства за изискуемите корекционни резултати в пълна степен. У него липсва затвърдена правилна нагласа към престъплението, изискващо да разбира действителния му характер, сам да го осъжда и отхвърля като напълно обществено неприемливо. И тук не става въпрос за това осъденият да прави самопризнание, а за това, че на този нов етап, при който е осъден, да покаже трансформирано, в резултат на изтърпяване на наказанието, съзнание и отношение към основанието за това наказание. Поправянето предполага ново, осъзнато, различно и най-вече критично отношение към деянието като основание за наказанието, именно което ново отношение показва осъденият като променен и което не би му позволило повече да пристъпва към общественоопасни прояви. Поправянето не се свежда до просто формално изпълнение на определена програма, а е сложен и продължителен процес на личностово издигане и съзряване. Понастоящем не може все още да се приеме, че у осъдения са постигнати характерните за поправянето нагласи, такива, които да показват, че личността е променена, различна, достигнала нужното ниво на критичност и самокритичност, които да гарантират, че на свобода ще има напълно социално приемливо и безопасно поведение.

Тези изводи не се променят от заключенията на съдебно-психиатричната експертиза.

На първо място, съдът ще отбележи, че независимо от високото качество на експертната оценка тя не може да замести изводите от специфичната работа на затворническата администрация с осъдения. В това число не може да замести дългогодишното наблюдение на личността му, регистрираните вследствие на това напредък и дефицити и то именно като резултати на целия престой.

Още по-малко експертизата има за фокус специфичната цел на закона – тази на

личната превенция, при която осъденият се поправя и превъзпитава именно поради наложеното му наказание. Настоящата инстанция определя този процес като относително независим от въпросите на психологическия профил на осъдения, неговия характер, емоционалност, темперамент, в това число ниво на агресивност, интелект, самоконтрол, воля, социални умения като категории присъщи за всяка личност, независимо дали е извършила престъпление или не, и отдалечени от специалния предмет на делото, но именно които категории са били най-вече на вниманието на експертизата.

Също така не е предмет на делото и въпросът за въздействието върху осъдения на продължителната социална изолация, какъвто въпрос също е бил поставен.

Експертизата е дала детайлна картина на личността на осъдения, но независимо от това тя не може да служи за меродавния и съдържателен за целите на чл. 70 НК доказателствен източник, доколкото нито добрите черти на осъдения са критерий за постигнато поправяне, нито пък лошите му – за липсата на такова. Това е така, доколкото законът се интересува не толкова от осъдения като специфично съчетание на психологически качества и типаж (макар и те да имат своето значение), колкото от това може ли да се счита, че в резултат на изтърпяната част на наказанието се е поправил. Че е развил такова отношение към извършеното, такъв морал, такова чувство за отговорност и подчиняемост на закона, че оправдано да се очаква, че повече не би пристъпил към престъпно поведение. А за достигнато такова ниво на осъзнатост категориите, отбелязани по-горе не са показателни. Следователно експертизата не може да има претенции за осигуряване на отговор, какъвто и не дава. Още повече че изводите са изградени основно по сведения на осъдения и специфичните тестове, провеждани с него.

Що се отнася до въпроса за полезния ефект на резултатите от клинично-психологичното изследване и оценките на личността, той по принцип може да се свежда до функцията на показател, и то несигурен, за най-общата предразположеност на лицето към рисково поведение. Както и обратното. Но такава предразположеност и подобни абстрактни хипотези в никакъв случай не могат да служат за критерий на закона. То ще е равносилно на това дадена личност да се обявява за опасна, или обратното, само поради биологични, психологични и социологични свои особености.

Ето защо порочен е подходът, при който съдът, за да обоснове, че е налице и условието на чл. 70 НК за поправяне, се позовава на такива общи личностови постановки, изведени от експертизата, като: изграден волеви устойчив самоконтрол, способност да разпознава чужди права и интереси, търси защита на свои засегнати права чрез използване на установени от правилата механизми.

От друга страна, прави впечатление избирателният подход на съда, при който поставя акцент на постановки, представящи осъдения в добра светлина, но пренебрегва такива, представящи го във все още проблематичен план. И отново ще се наблегне, че това е така, доколкото експертизата само условно следва да се приеме като източник на изводи.

За да се покаже по-цялостно личностовият профил на осъдения и че той не е така

еднозначен, както първият съд го е възприел, с което неговият анализ става вече едностранчив, следва да се посочат и други експертни изводи: че осъденият се опитва да владее ситуацията, умее да се шегува със себе си, че има очаквания, че е прав, насочен е към постигане на успехи, когато се чувства зачетен и валидиран, спазва коректно граници и регламенти, става защитен и оспорващ в ситуации на конфронтиране, има нужда да покаже добре поддържаното си тяло, склонност да прекъсва изследвания, ако иска да защити собствена версия (по импулсивния механизъм), че това е свързано със ситуации на затруднение, когато по-трудно допуска друга версия различна от неговата, ориентиран към одобрение и признание. Че у осъдения се наблюдава свръхконтрол и неспособност да коригира отговора (реакцията при подаване на вербален когнитивен стимул). Че такъв стил е свързан с трудно приемане/неприемане на друго мнение, различно от субективното и привързаност към собствената правота. Че показва готовност да партнира, притежава ефективен самоконтрол, включително за учене от собствения опит. Има добър контрол за потискане на неподходящо поведение. Разкрива възможни резки промени в настроеността, особено под влияние на стрес. Има прояви на егоцентричност и нисък толеранс към еднообразие и скука, на нарцистичност, перфекционизъм, високи личностни стандарти, които могат да са рационална основа за игнориране на социални конвенции. Възможни са семейни конфликти. От една страна – има добри възможности за емоционално съзряване и справяне с проблемите. От друга – показва прояви на свръхсензитивност към пренебрегване, обиди и отхвърляне, като и повишена подозрителност. Възможни прояви на сърдитост. Недобър контрол върху импулсите. Отдаденост на собствените потребности.

Изобщо, експертизата разкрива забележително множество личностови особености на осъдения, които го представят в богата и разнообразна светлина на нееднозначни и смесени черти и състояния. Нещо, характерно за човешката психика изобщо. Но от тази богата картина, за целите на закона, може да се извлече малко.

Показателно за относителното значение, с което може да се приеме експертизата, е отразеното в нея, че един от въпросниците за идентифициране на личностов профил е с несигурна валидност поради несъзнаваното желание на Д. К. да се представи в добра светлина от една страна, а от друга – съзнавано/несъзнавано желание за прикрива проблемите си или да ги отрича.

Не само че експертизата не може да служи надлежно като източник на данни за преценката на приложението на чл. 70 НК, но и заключенията, които все пак дава, не носят нужната обосновааност и нямат дефинитивен характер и на друго основание.

Така, експертизата на въпрос за наличието на способност у осъдения да разпознава и се съобразява с чужди права и интереси (без значението на този въпрос да показва връзка с предмета на делото) отговаря, че „такава способност не може да бъде категорично установена, тъй като у осъдения е налице социално желателно поведение, което пречи да се разкрият автентични нагласи и личностови особености“.

От друга страна, експертизата все пак има и своя частично полезен ефект в доказването, доколкото се е занимавала конкретно със специфичното отношение на

осъдения към престъплението, за което е осъден и за неговите жертви. Тук тя стига до извод, аналогичен на този, до който е стигнала и администрацията на затвора – че е налице дефицит в отношението на осъдения към престъплението. В частност експертизата разкрива, че на конкретни въпроси, свързани със семейството, осъденият включва защитен механизъм или става по-изнервен. Когато въвежда темата за баща си, именно за чието убийство е осъден, той изброява само факти и отсъства емоционална рефлексия. По адрес на баща си се изразява специфично, като казва: „убит на 44 години“ – израз, показателен за дистанцираност от извършеното и своеобразен неутралитет. Това вероятно се дължи на отбелязаното от експертизата, че осъденият е пестелив в изразяването на емоционално натоварени преживявания. Това не е толкова неумение/неспособност, колкото защитна стратегия, която повишава степента му на уязвимост и рискува да провокира автентично преживяване на страдание. Но, така или иначе, изводите, на които навежда експертното заключение, не са еднозначни.

Показателно за условността, в която експертизата следва да се приеме за целите на приложението на чл. 70 НК, както и за това, че не може да измести специфичната работа и наблюдение, провеждани от администрацията на затвора, е и отразеното, че въпросникът за идентифициране на личностов профил е с несигурна валидност поради несъзнаваното желание на Д. К. да се представи в добра светлина, от една страна, а от друга – съзнавано/несъзнавано желание за прикрива проблемите си или да ги отрича.

Наред с това експертизата прави уговорката, че заключенията ѝ са направени след изследване в силно структурирана среда. Според нея изграждането и практикуването на модели и механизми на справяне силно се влияе от характеристиката на средата. Поставянето на индивида в друга среда предполага активиране и практикуване на други адаптивни модели, които на този етап могат само да бъдат допускани като възможни. Извод от това е, че експертизата не може да служи за сигурен показател за поведението на осъдения в условията на свобода.

Това е обусловило експертизата да предлага отмяната на структурата, в която функционира осъденият да става последователно, на стъпки, които са информирани от текуща оценка за наличие на напредък и добра социална адаптация. Нещо, съвпадащо със становището на администрацията на затвора, че корекционната работа с осъдения следва да продължи. Този извод е верен и с оглед на отговора на експертизата, че у осъдения е налице ограничена способност да разбира емоционален отговор у околните в конфликтна ситуация, като в тази връзка препоръчва осигуряване на продължаваща грижа, изразена в обучение в социални умения и психологическо консултиране за надграждане на тези умения.

Отсъствие на дефинитивен напредък у осъдения за нуждите на условното предсрочно освобождаване е показан и в препоръките на вещите лица в разпит в съдебно заседание, които препоръки обаче не са коментирани от съда в контекста, в който са били представени – този, свързан с несигурността за функционирането на осъдения в различна от затвора среда, за необходимост от особено тесен контакт, интензивна грижа и наблюдение върху осъдения в случай на освобождаване, не само чрез лични срещи, но и чрез посещения в дома, работно място, чрез наблюдения върху

обкръжаваща среда, взаимоотношения, обективно наблюдение на начина, по който функционира, справя се и не интегрира в обществото.

По-нататък, изцяло порочен е изводът на експертната, стъпил на показанията на разпитаните социални работници и психолог на затвора, че липсва системна работа с осъдения в посока постигане на цели, заложи в предварително обсъден и съгласуван план, че работата с него е формална и на парче, и че напредъкът на осъдения е резултат на неговите собствени усилия, не толкова на усилията на специализирания състав на затвора.

В тази част експертите са напуснали полето на специалните си знания. Те оценяват и критикуват дейността на администрацията, без да я познават задълбочено, без да са я обхванали в нейната систематика и цялост, както и без да я съпоставят със съответните професионални стандарти. Това се явява още една порочност, добавена към тази, че как работят служителите на затвора, вкл. сферата, в която работят, не е и въпрос от областта на експертната. Поради това в тази част тя не може да се приеме за надлежен източник на данни за делото. Още повече че въпросът за поправянето на осъдения е относително независим от въпроса колко качествено и интензивно работи с него администрацията, при цялата условност на тези определения.

Но дори напредъкът, както твърди експертната, да се дължи на усилията на самия осъден (без да е ясно, що се отнася до дефицитните зони, какви точно са тези усилия), те, като причина за този напредък, са без значение, след като по обективна преценка на специализираната администрация той е недостатъчен.

Изложеното обуславя погрешност на изводите на първостепенния съд, че е налице материалното условие на чл. 70 НК, в частност, че осъденият е дал доказателства за своето поправяне. Като неправилно определението подлежи на отмяна. На основание чл. 440, ал. 2 НПК вр. глава 22-ра НПК и чл. 345, ал. 2 НПК след отмяната въззивният съд сам решава делото по същество. С оглед на това следва да остави молбата за предсрочно условно освобождаване без уважение.

Мотивиран от това и на основание чл. 440, ал. 2 НПК вр. чл. 345, ал. 2 НПК Софийски апелативен съд, наказателно отделение, 1-ви състав

ОПРЕДЕЛИ:

ОТМЕНЯ определение от 18.11.2021 г. на СГС, НО, 29-ти състав, постановено по н. ч. д. № 2481/21 на СГС, с което съдът е освободил условно предсрочно осъдения Д. Н. К. от изтърпяване на останалата част от наложеното му наказание по н. о. х. д. № xxxх/1997 г. на СГС за срока, на който възлиза към датата на влизане на определението в сила, на основание чл. 70, ал. 6 НК е определил изпитателен срок в размер съответния срок на неизтърпяното наказание и е наложил по време на целия изпитателен срок да се провежда пробационна мярка по чл. 42а, ал.2, т. 4 НК – „включване в програма за обществено въздействие“.

ОСТАВЯ БЕЗ УВАЖЕНИЕ молба на осъдения Д. Н. К. за предсрочно условно освобождаване от изтърпяване на останалата част от наложеното му наказание по н. о.

х. д. № 1287/1997 г. на СГС.
ОПРЕДЕЛЕНИЕТО е окончателно.